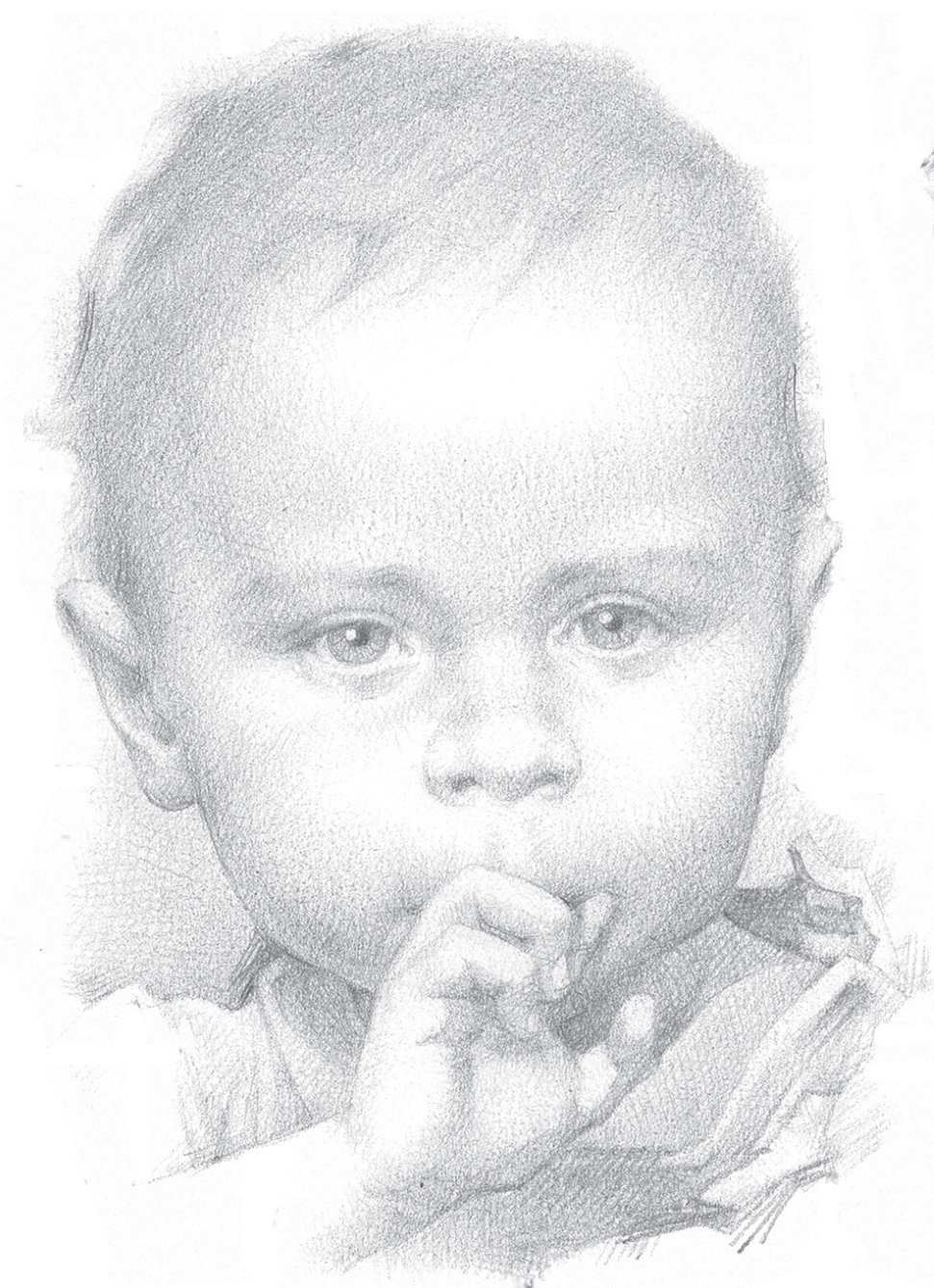

DE KUNST VAN

KINDERPORTRETTE TEKENEN

Giovanni Civardi

DE KUNST VAN

Kinderportretten tekenen

GIOVANNI CIVARDI

KOSMOS

Utrecht/Antwerpen

www.kosmosuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel: *Modelli per disegnare volti e ritratti infantili*

Oorspronkelijke uitgever: Il Castello srl

© 2016 Il Castello srl, Milaan

© 2017 voor de Nederlandse taal:

Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

Omslagontwerp: ID for you, Martine Bouwman

Vertaling en redactie: Vitataal

Zetwerk: De ZrIJ

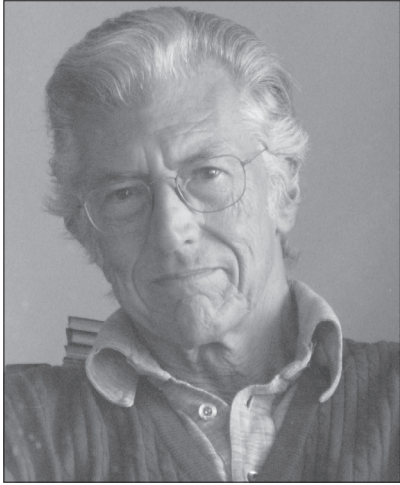
ISBN 978 90 4391 958 6

NUR 476

Alle rechten voorbehouden / All rights reserved

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze en/of door welk ander medium ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Noch de maker, noch de uitgever stelt zich echter aansprakelijk voor eventuele schade als gevolg van eventuele onjuistheden en/of onvolledigheden in deze uitgave.

2013

Giovanni Guglielmo Civardi werd op 22 juli 1947 geboren in Milaan. Hij studeerde af in de economie, studeerde vervolgens geneeskunde en ging naar de kunstacademie van Brera, waar hij zich toeleegde op portret- en beeldhouwkunst. Hij tekende meer dan tien jaar voor kranten, tijdschriften en leverde tekeningen voor boekomslagen. Hij organiseerde persoonlijke beeldhouwtentoonstellingen en verdiepte zijn studie van de anatomie tijdens regelmatige verblijven in Frankrijk en Denemarken. Hij geeft al jarenlang les in anatomie en modeltekenen. Diverse boeken van zijn hand verschenen in Nederland bij Kosmos Uitgevers. De meeste van zijn boeken zijn in meerdere talen uitgegeven (Engels, Frans, Spaans, Russisch, Duits, Japans enz.). In 2011 verscheen een schetsboekje van Lourdes, zijn recentste reisverslag. Op dit moment woont Civardi in Milaan en Nice. Sinds 2014 worden enkele van zijn schetsboekjes en originele tekeningen voor zijn vele boeken bewaard door het historisch fonds van de bibliotheek van de Academie van Brera in Milaan.

De modellen van de tekeningen in dit boek hebben vrijwillig meegewerkt en er is toestemming gegeven door de familie, die ik hiervoor hartelijk dank. Iedere eventuele gelijkenis met andere personen of kinderen berust volledig op toeval. Om privacyredenen heb ik hoe dan ook bewust de gezichtstrekken ietwat veranderd zodat ze geen getrouwe weergave vormen van de werkelijkheid.
G. C.

Het natekenen van de portretten in dit boek wordt aangeraden als technische oefening en om beter te leren tekenen, en is vrij toegestaan zonder toestemming van de uitgever, maar enkel voor persoonlijke studiedoeleinden, voor persoonlijk gebruik of voor de verkoop voor liefdadigheidsdoeleinden.

Inhoud

Voorwoord	3
Verhoudingen en werkwijze	4
Portrettengalerij	6

Moedertje...

Voorwoord

Dit boek is gebaseerd op een zeer eenvoudig en klassiek principe. Het laat zich het best samenvatten aan de hand van enkele ideeën van Ernst Gombrich¹ over de opleiding van de kunstenaar. In de middeleeuwen en renaissance (en later ook in de kunstacademies) waren kunstenaars ervan overtuigd dat elke kunstvorm conceptueel was. Dat houdt in dat de kunstenaar eerst in theorie en praktijk moest leren hoe hij een schematische tekening maakt, bijvoorbeeld van een menselijke figuur, een mens en zich pas daarna mocht wagen aan het oefenen met een levend model.

In de kunstateliers gingen ook veel schetsboekjes met modellen rond. Dit waren tekeningen die direct door de meesters zelf waren gemaakt of het ging om reproducties van hun beste werken. De leerlingen moesten deze natekenen bij wijze van oefening en om een verzameling bruikbare illustraties aan te leggen als basis voor andere ontwerpen en opdrachten.

Om een afbeelding nauwkeurig na te tekenen zijn er allerlei praktische methodes bedacht waarmee zowel de werkelijke dimensies kunnen worden behouden als met dimensies kan worden gespeeld, bijvoorbeeld door ze te vergroten of verkleinen. De gebruikelijkste methodes zijn door middel van fotokopieën, foto's, projecties (met een episcoop voor ondoorzichtige afbeeldingen of met een projector voor doorschijnende afbeeldingen), het overtrekken van transparanten (met sheets of lichtbakken), computerbewerkingen enz. Dit zijn allemaal methodes die kunnen helpen bij het praktische en voorbereidende werk van de kunstenaar, maar ze dragen niet bij aan het interpretatie- en leerproces. Veel geschikter om de techniek in de vingers te krijgen is de eenvoudigste methode, die zowel intuïtief als klassiek is, namelijk die van het rastertekenen. Deze methode kan worden gebruikt voor het natekenen van complexe vormen als levend voorbeeld² of om een tweedimensionale afbeelding op ware grootte of op schaal na te tekenen. In beide gevallen wordt er tussen het oog van de tekenaar en de afbeelding die hij wil tekenen een raster met ruitjes geplaatst. Om een levend model na te

tekenen vanuit een vaste positie gebruik je een rechthoekig frame dat bestaat uit een kader waaraan horizontaal en verticaal een paar fijne draden worden bevestigd, die samen een raster vormen. Dit dient als 'vizier': nadat ook op het papier een vergelijkbaar raster is getekend, in een afmeting naar keuze, kunnen in elk ruitje gemakkelijk de details worden nagetekend die je in het overeenkomstige ruitje van het echte raster ziet. Om een tweedimensionale afbeelding (foto, tekening enz.) na te tekenen wordt het raster direct of indirect op de beoogde afbeelding getekend en op papier nagetekend, volgens de principes die op blz. 5 worden uitgelegd.

Het raster dat kunstenaars gebruiken om tekeningen na te maken is in feite geïnspireerd op en vergelijkbaar met wat in het oude Egypte werd gebruikt om de juiste proporties voor menselijke figuren vast te stellen en de positie van hun lichaamsdelen te vinden. In dat geval was het raster echter nodig om een tekening te creëren, terwijl we het hier hebben over een raster dat wordt gebruikt om een bestaande afbeelding na te tekenen.

Hoewel deze methode door talloze kunstenaars uit de geschiedenis werd gebruikt (David, Degas, Ingres, Boldini, Klimt enz.) spreekt het voor zich dat het gebruik van een raster om een afbeelding na te tekenen louter een – bijna mechanisch – hulpmiddel is, maar geen vervanging mag worden van het eigen vermogen van de kunstenaar om te observeren, begrijpen en interpreteren. Het is ook niet de bedoeling dat het gebruik van een raster het spontane karakter van het tekenen wegneemt of de ontwikkeling van een eigen stijl belemmert. Kortom, het is geen methode om te leren tekenen of om de moeilijkheid van het inschatten van verhoudingen te omzeilen, maar het is een hulpmiddel tijdens de eerste stappen van de tekenaar, die daarmee wordt aangezet tot nadenken en verdere studie. Overigens nemen vrijwel alle hedendaagse opvattingen over kunst afstand van een strenge academische opleiding van de kunstenaar en zijn ze geen voorstander van traditionele didactische werkwijzen en methoden die boven alles gericht zijn op techniek in plaats van creativiteit.

¹ Zoals in Ernst H. Gombrich, *Art and Illusion*, Phaidon Press Ltd., Londen, 2002

² Bekend zijn de afbeeldingen waarin Albrecht Dürer deze werkwijze beschrijft.

Bibliografie:

Civardi, Giovanni G., *Neonati e bambini – disegnare volti ed espressioni*, Il Castello, Cornaredo (Mi), 2015

Delacroix, Eugène, *De l'enseignement du dessin*, Revue des Deux Mondes, 15 september 1850

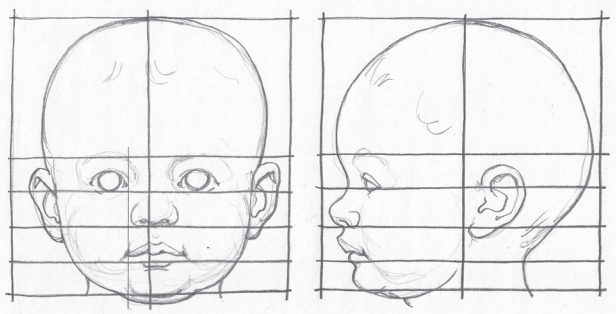
Smith, Ray, *How to Draw & Paint What You See*, Dorling Kindersley Ltd., Londen, 1984

Verhoudingen en werkwijze

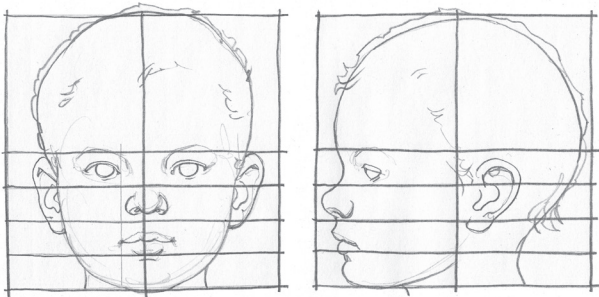
VERHOUDINGEN

De verhoudingen van een kinderhoofd verschillen sterk van die van een volwassene. Het hoofd heeft een rondere vorm en kan zowel in het vooraanzicht als in het zijaanzicht in een vierkant worden getekend. De gezichtstrekken liggen verder allemaal onder de horizontale middenlijn op de hoogten die hieronder in het schema zijn aangegeven voor de eerste

levensjaren van zowel jongens als meisjes. Zo liggen de wenkbrauwen (die heel fijn zijn) op de horizontale as en de ogen liggen daar net onder. Naarmate het kind groeit, worden het gezicht en de hals langer en breder, waardoor ook de verhoudingen veranderen.

Jongetje en meisje van circa één jaar oud.

Jongetje en meisje van circa twee tot drie jaar oud.

ALGEMENE WERKWIJZE

Op de volgende bladzijde is schematisch weergegeven welke volgorde doorgaans wordt gevolgd om een afbeelding te vergroten met behulp van een raster. Het kan gaan om een foto of een andere tekening. Als we de 'mechanische' fase van een vergroting buiten beschouwing laten, is de volgorde van de algemene werkwijze, zoals weergegeven in het onderste deel van het schema, gelijk aan de volgorde die gewoonlijk en op intuïtieve wijze wordt gevolgd wanneer men direct met een levend model werkt.

A – Model.

B – Foto van het model (liefst zwart-wit, afgedrukt op papier).

C – Raster met ruitjes (afstand tussen de lijnen naar keuze; hoe dichter opeen, hoe preciezer). Om de foto niet te beschadigen kan het raster op een kopie van de foto worden getekend of op een transparant vel worden aangebracht (zie foto's op blz. 3) en stevig worden bevestigd. Let op perspectiefvervalsingen, die door de vergroting worden benadrukt.

D – Teken op het tekenvel, het doek e.d. hetzelfde raster, met hetzelfde aantal ruitjes, maar dan groter, naar gelang de verhouding van de gewenste vergroting. Trek de lijnen met fijn potlood (vulpotlood) en heel licht (zodat ze zonder sporen kunnen worden uitgewist). Vermeld de overeenkomstige cijfers en letters, om gemakkelijk het juiste ruitje te vinden.

Vermijd projectors of andere technische hulpmiddelen om te vergroten of te verkleinen. Vermijd zo mogelijk ook het gebruik van het raster (na uitvoerig oefenen) en teken direct.

E – Teken op het papier de lijnen die in het overeenkomstige ruitje op de foto te zien zijn.

F – Gum het raster uit nadat de grove opzet is gemaakt.

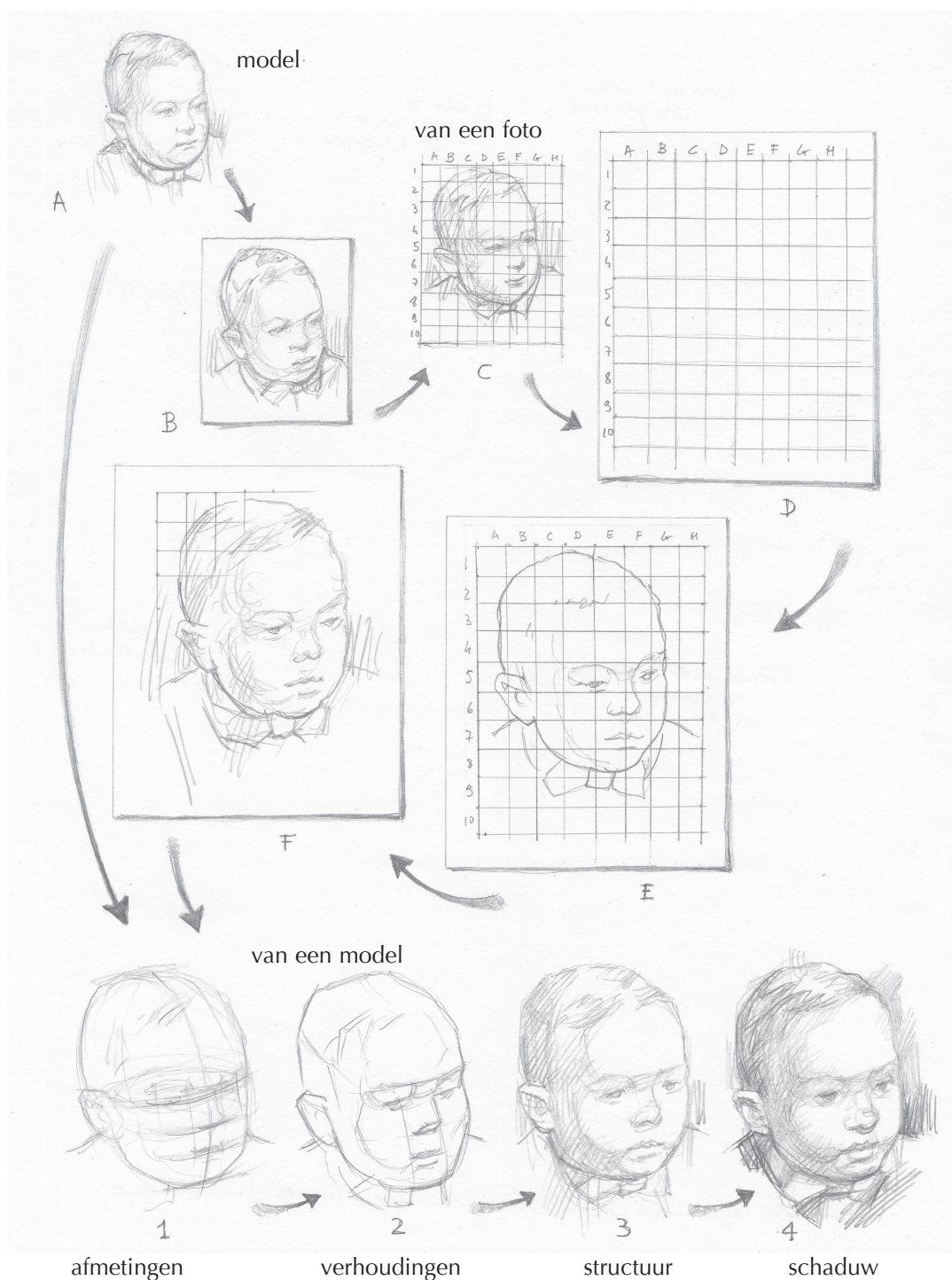
In de volgende fase kan een eenvoudige en intuïtieve werkwijze worden gevolgd die is gebaseerd op de beschrijvende weergave en zowel voor tekeningen van een levend model als van een foto wordt gebruikt:

1 – Bepalen van de globale structuur en controle van de afmetingen.

2 – Aangeven van de belangrijkste volumevlakken van het gezicht (bij een kind zijn die heel subtiel, maar ze zijn er wel. Ze moeten niet worden geaccentueerd).

3 – Aangeven van de belangrijkste schaduwvlakken.

4 – Uitwerking van de globale vormen van het gezicht, de afzonderlijke details en de licht- en donkereffecten (of kleuren).

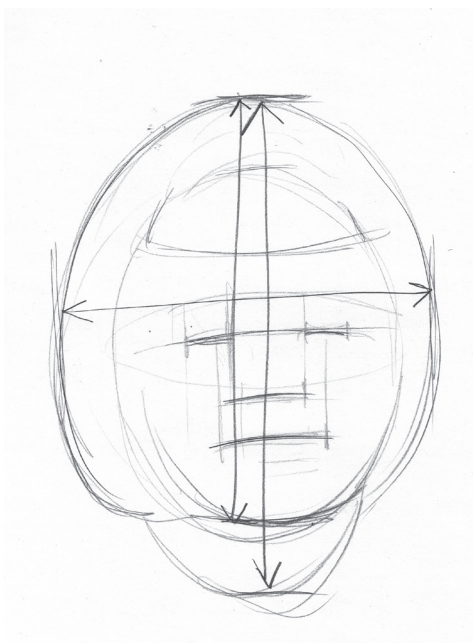
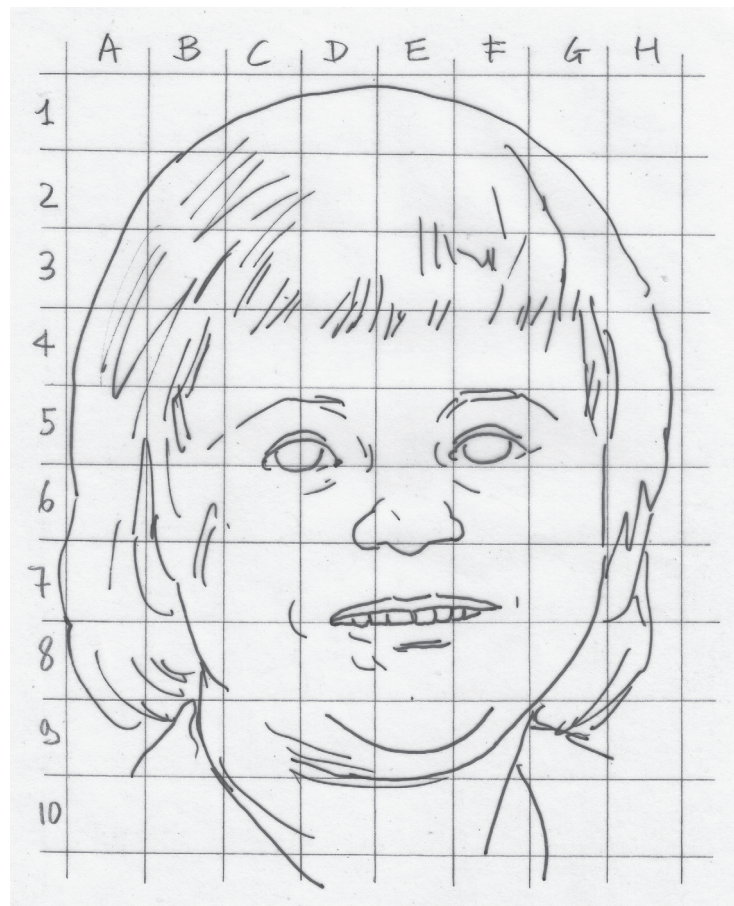

Enkele tips voor het gebruik van dit boek

De tekeningen in dit boek zijn bedoeld als inspiratie en oefenmateriaal, om de verhoudingen en vormen van het kindergezicht goed te leren waarnemen en bestuderen. De enigszins neutrale tekenstijl van de portretten heb ik om die reden gehanteerd. Het rasterschema is teruggebracht tot de eenvoudigste en essentiële lijnen, waarmee onmiddellijk de globale vorm en positie van de afzonderlijke kenmerken kunnen worden weergegeven. Uiteraard wordt het raster normaliter op de afbeelding getekend die men wil natekenen (een foto, andere tekening e.d.), maar ik heb ervoor gekozen alleen die grove trekken na te tekenen die volstaan om het portret vervolgens uit te werken. Ook omwille van de privacy heb ik geen foto's van de jonge modellen afgebeeld. Je kunt het raster dat bij elk portret staat gebruiken en hiermee de tekening verder uitwerken, eventueel

met andere afmetingen en andere teken- of schildertechnieken (met pen en inkt, houtskool, gouache, aquarelverf, olieverf enz.) of in kleur of in een andere, veel persoonlijker stijl. Ik heb voor alle tekeningen een middelhard potlood gebruikt, maar er bestaan talrijke en zeer diverse, zowel traditionele als innovatieve tekentechnieken: sommige lenen zich goed om de zachte en delicate vormen van een kindergezicht doeltreffend weer te geven, andere, wat gecompliceerdere technieken zijn minder geschikt om een spontane pose en ongedwongenheid af te beelden. Als je het inschatten van verhoudingen, het schetsen van vormen en aanbrengen van schaduwen eenmaal onder de knie hebt, laat dan het gebruik van het raster achterwege en schat de verhoudingen en gezichtskenmerken op het oog in en geef het portret weer op een persoonlijker en expressievere manier.

Portrettengalerij

FASE 1 afmetingen

FASE 2 structuur

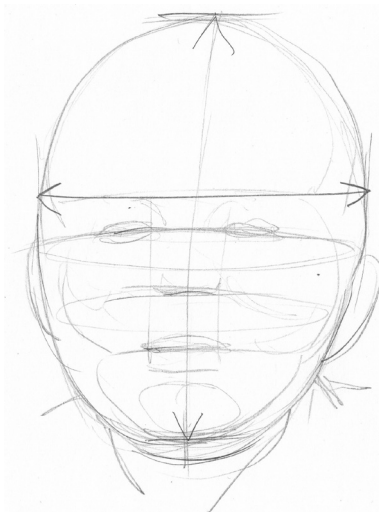
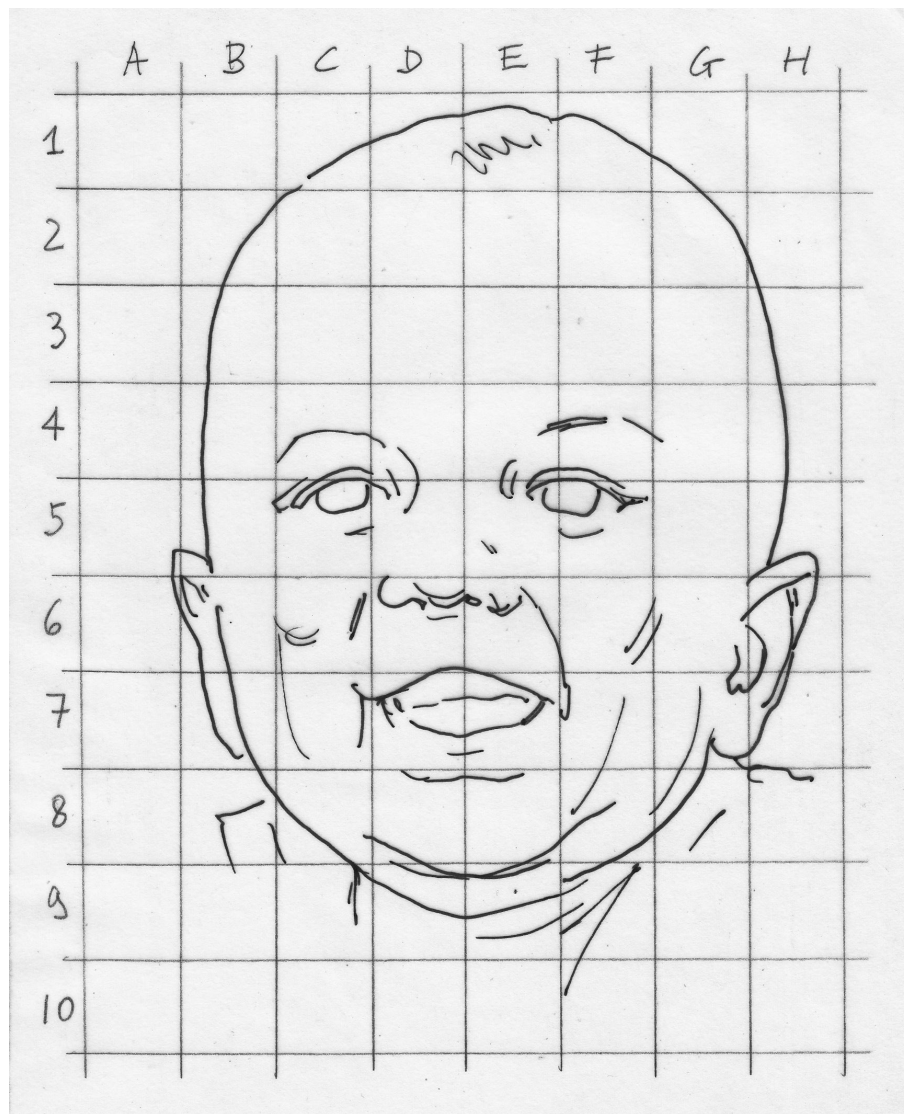

FASE 3 schaduwen

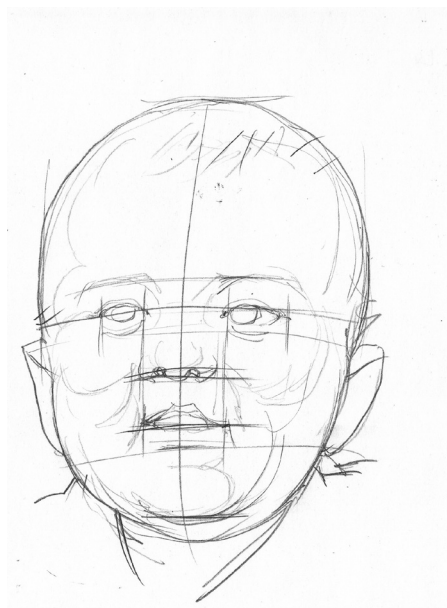

Noot bij de techniek en werkwijze: Alle portretten in dit boek zijn met potlood (HB en B) op papier (21 x 28 cm) getekend, dus in zwart-wit. Het raster dat voor elk portret wordt voorgesteld, kan dienen als eerste leidraad om (nadat dit ook op het tekenvel in de gewenste afmetingen, vergroot of verkleind, is getekend) de overeenkomstige globale contouren van het gezicht na te tekenen. Vervolgens worden de verhoudingen nagegaan, de volumevlakken bepaald en dan worden de schaduwen uitgewerkt, evenals de details van het gezicht en de achtergrond, passend bij de gekozen stijl.

De eerste drie stappen, die hier schematisch zijn weergegeven, zijn van groter belang wanneer met het jonge model zelf wordt gewerkt (zie voor de volgorde het schema op blz. 5), maar blijven ook belangrijk wanneer je een raster gebruikt om de globale lijnen te schetsen. De drie stappen verwijzen vooral naar de *conceptuele* fasen die je altijd moet doorlopen om de vormen van het gezicht te analyseren en deze getrouw na te tekenen. Fase 1: vaststellen van de globale *afmetingen*. Fase 2: inschatting van de *proporties* en de onderlinge verhoudingen van de gezichtskenmerken. Fase 3 (en verder): bepalen van de structuur, de volumevlakken en de *schaduw*tinten.

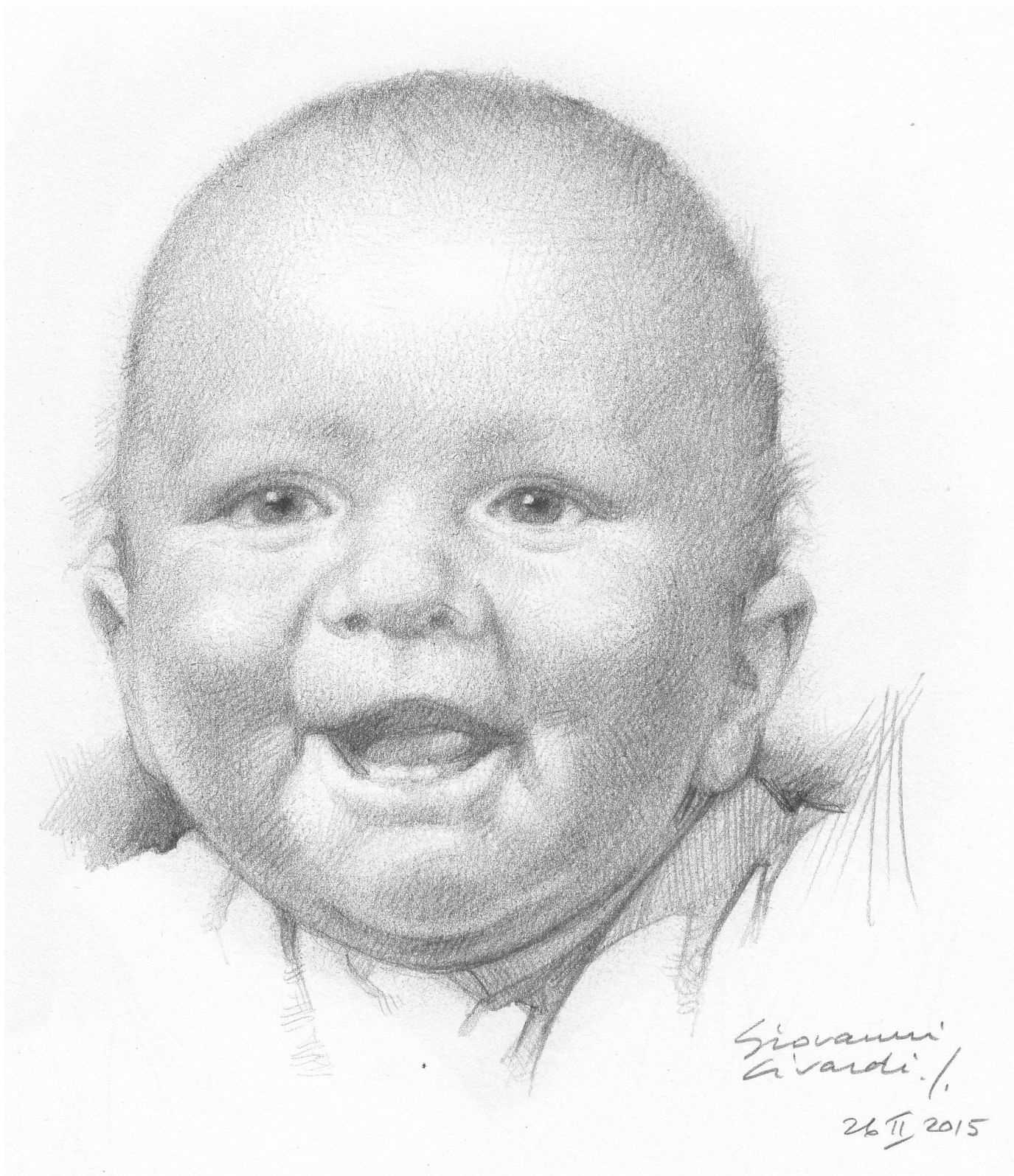
FASE 1 afmetingen

FASE 2 structuur

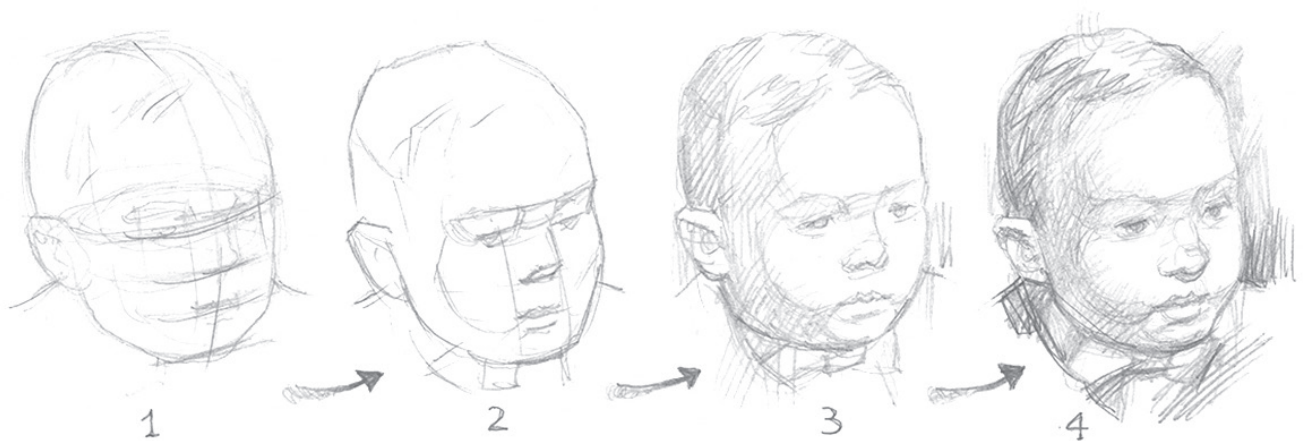

FASE 3 schaduwen

DE KUNST VAN

KINDERPORTRETTEKENEN

Wat is er waardevoller dan een portret te tekenen van uw eigen (klein)kind? De veelzijdigheid van portrettekenen wordt teruggebracht naar 4 basisstappen, waardoor u elk kinder- (of baby)gezicht kunt tekenen in de door u gewenste stijl. Verhoudingen, vorm en schaduwwerking spelen hierbij een belangrijke rol. De vele voorbeelden zorgen ervoor dat u in een paar stappen al resultaat heeft. Dit praktische tekenboek levert een bijdrage aan de technische ontwikkeling van elke tekenaar, of deze nu amateur of professional is.

Kijk voor meer informatie op www.kosmosuitgevers.nl

9 789043 919586

www.kosmosuitgevers.nl

K
KOSMOS

NUR 476

Kosmos Uitgevers
Utrecht/Antwerpen